

VLADIMIR RUKAVINA

PORTA LAPIDEA  
KAMENITA VRATA  
STONE GATE



GRADU ZAGREBU

VLADIMIR RUKAVINA

*PORTA LAPIDEA*  
*KAMENITA VRATA*  
*STONE GATE*

Nakladnik:  
DUO VET d.o.o.,  
10000 Zagreb, Kranjčevićeva 16  
Tel/fax. 01364 7226, GSM 098 275 311  
E mail: [vladimir.rukavina@zg.t-com.hr](mailto:vladimir.rukavina@zg.t-com.hr)

DRUŽBA“BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“  
10000 Zagreb, Kamenita 3

Za nakladnika:  
Dr.sc.Vladimir Rukavina, dr.vet.med.  
Zmaj Sv. Ksaverski, areopagit

Engleski prijevod:  
Krešimir Šikutin

Fotografije u knjizi:  
Dr.sc.Vladimir Rukavina, dr.vet.med.  
Zmaj Sv. Ksaverski, areopagit

Oblikovanje:  
STUDIO MODERNA d.o.o., Zagreb

Tisak:  
STUDIO MODERNA d.o.o.Zagreb

ISBN 978-953-99040-1-3



Zagreb, studeni 2009.

VLADIMIR RUKAVINA

*PORTA LAPIDEA*  
KAMENITA VRATA  
*STONE GATE*



*GRADU ZAGREBU*

## UMJESTO PREDGOVORA

Obzirom da je povijest stoljetne udruge DRUŽBE „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“ od osnivanja do danas usko vezana uz Kamenita vrata, skromnim zapisom osvrnut ću se na postanak i burnu povijest ove drevne građevine, a posebice na djelovanje DRUŽBE tijekom proteklih stotinu godina u očuvanju njezine cjelovitosti.

DRUŽBU „Braća Hrvatskoga Zmaja“, kao domoljubnu, nevladinu i neprofitnu kulturnu udругu osnovali su 16. studenoga 1905. povjesničar i arhivist Emilije Laszowski pl. Szeliga, prazmaj Brloški i Ozaljski, te književnik i bibliotekar Dr. Velimir Deželić, stariji, prazmaj Klokočki I.

U svojem jasno proklamiranom stavu, koji promiče kulturu i kulturnu baštinu Hrvata, DRUŽBA je dijelila burnu povijest hrvatskog zemljopisnog i političkog prostora. DRUŽBA je osnovana kao izrazito hrvatska kulturna udругa, potpuno slobodna od svake političke stranke, a zasnovana na domoljublju, iskrenom prijateljstvu i međusobnom poštivanju svih članova.

DRUŽBA promiče etičke i kulturne vrjednote hrvatskog naroda, jača narodnu svijest, oživljava uspomene na slavne događaje iz hrvatske povijesti i znamenite Hrvate, te čuva i obnavlja hrvatsku kulturnu baštinu.

Od početka djelovanja pa do današnjih dana DRUŽBA slijedi osnovnu zamisao svojih osnivača i predstavlja nepokolebljivu moralnu vertikalu hrvatskog društva. DRUŽBA je u razdoblju između dva svjetska rata izrasla u vodeću kulturnu i nacionalnu udругu u Hrvatskoj.

Bila je zabranjivana, prešućivana, rijetko protežirana, izložena raznim, kadšto i vrlo kontroverznim etiketiranjima.

U suvremenoj Hrvatskoj djelovanje DRUŽBE je obnovljeno. Njezino temeljno načelo: očuvanje hrvatske kulturne baštine, ostalo je isto kao i vrijeme njezina osnivanja.

Tijekom dugogodišnjeg djelovanja DRUŽBA je pokrenula i ostvarila niz izuzetnih projekata. Neke od njih spominjem u ovoj knjižici. Svakako među najvažnije ubrajam stoljetnu brigu oko Kamenitih vrata. Od 1907. godine do raspuštanja 1946. godine kao i nakon obnove 1991. do danas briga DRUŽBE „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“ za očuvanje i zaštitu Kamenitih vrata i Zmajске Kule ne sustaje!

DRUŽBA je ponosna jer je upornim stoljetnim djelovanjem uspjela budućim naraštajima hrvatske metropole očuvati Kamenita vrata i u njima opće-hrvatsko Marjansko svetište kapelicu Blažene djevice Marije od Kamenitih vrata, zaštitnice i čuvarice grada Zagreba.

Autor

## KAMENITA VRATA

Nedaleko od trga Braće Hrvatskog Zmaja u Kamenitoj ulici broj 3 nalaze se Zagrebačka Kamenita vrata sa srednjevjekovnom kulom. Trg ukrašava kip Sv. Jurja, djelo kipara A. Windera i A. Kompatschera. Kip je 1938. dr. Želimir Mažuranić, potomak pjesnika i političara Ivana Mažuranića, darovao gradu Zagrebu.

DRUŽBA je 15.XI.1994. g. povodom 900. obljetnice zagrebačke biskupije i imenovanja prostora ispred Kamenitih vrata u trg „Braće Hrvatskoga Zmaja“ postavila kip na postolje koje je izradio kipar Ivan Kerdić, Zmaj od Kamenitih vrata II.



*Slika 1. Pogled na kulu iz Kamenite ulice*



*Slika 2. Ploča trga s nepotpunim nazivom*



*Slika 3. Pogled na Zmajsku Kulu s trga Braće Hrvatskoga Zmaja*

## NASTANAK KAMENITIH VRATA

Od nekadašnjih četvero vrata (kula) zaštitnih zidina oko staroga *Gradeca*, jedina preostala su Kamenita vrata. Predstavljaju spomenik nulte kategorije kulture grada *Zagreba*.

**Gradnja zaštitnih zidina je u neposrednoj vezi sa Zlatnom bulom** ugarsko-hrvatskog kralja *Bele IV.* koji je **16. studenog 1242.** godine izdao pismenu povelju, osnovni gradski zakonik, odnosno kazneno-pravni i sudski dokument pod nazivom *Zlatna bula*. Povelja je tako nazvana zbog zlatnog pečata. *Zlatna bula* jedan je od najvažnijih dokumenata u povijesti Zagreba, ali i važan izvor hrvatske srednjovjekovne povijesti. Povelja se odnosi na *zagrebački Gradec* i proglašava ga slobodnim kraljevskim gradom. Dobivene povlastice donosile su određenu samoupravu, pravo biranja gradskog poglavara, suca, trgovanja i sajmovanja.

***Obveza koja je išla uz to bila je vrlo teška. Između ostalog, trebalo je izgraditi i održavati čvrste gradske zidine.***

Stanovnici Gradeca toj su obvezi udovoljili i od 1242. do 1266. godine oko Gradeca podigli snažne utvrde. Djelomični ostaci obrambenog zida postoje i danas, no od vrata kroz koja se ulazilo i izlazilo iz grada ostala su samo Kamenita vrata. Uz Kamenita na zapadnom dijelu grada postojala su i *Mesnička vrata*, dok su kasnije na sjeveru, na kraju današnje Opatičke ulice podno Popova tornja, probijena *Nova vrata*, nazivana zbog blizine ženskog samostana klarisa i »*Frauentor*« - ženska vrata. Oko godine 1355. otvorena su gradska poljska vrata *Portela campestris* ili Mala vrata ili »*Dverce*«, koja su se nalazila u neposrednoj blizini gornje stanice današnje uspinjače. Srušena su 1812. godine.

Prvobitan izgled Kamenitih vrata nije poznat osim što se zna da su bila građena od kamena.

***U pisanim izvorima Kamenita vrata se prvi put spominju 1362.*** godine, kad je gradska općina platila troškove građevnog materijala (daske i čavli) za „zidani arberium pred kamenitim vratima“ i isplatila nadnice tesarima koji su radili izvan Kamenitih vrata (Monumenta civitatis Zagrabiae XI, p. 222, MCZ), a 1375. g. označena su ta vrata kao velika kamenita vrata (MCZ V, p.19). U tom tekstu još se spominje i naknada izvjesnom tesaru Matiji koji je postavio grede za jarak pred Kamenitim i Mesničkim vratima.

Odredba gradske skupštine 1429.godine (MCZ II, p. 68), spominje kojim će redom građani čuvati ključeve svih gradskih vrata, pa među ostalima i Kamenitih.



*Slike 4 i 5. Kula Lotrščak uz Dverce*



*Slika 6. Spomen ploča na mjestu gdje su uz kulu Lotrščak stajala vrata Portela campestris ili „Dverce“*

Godine 1432. i 1434. se spominju kuća i toranj kraj Kamenitih vrata. Godine 1478. u sudskim spisima se govori o Kamenitim vratima kao o prometnici kojom su građani vodili stoku u grad (MCZ VII, p. 478). Iz navedenih podataka upoznajemo Kamenita vrata i doznajemo da predstavljaju

značajan objekt kojim se građani služe i koji nam daje uvid u topografiju jugoistočnog dijela Gradeca i tadašnjeg predgrađa (današnja Radićeva nekad Postolarska ulica i na sjevernom dijelu današnjeg Trga bana J. Jelačića, Njemačka ulica).

Najstariji dokument, kojim se može približno odrediti izgled, potječe iz šesnaestog stoljeća i na njemu se u zidinama Gradeca točno razabiru Kamenita vrata. ***Bila je to otvorena zgrada bez krova, sa sjeveroistočnom kulom i mostom preko obrambenog jarka***, o čemu govori i vijest iz jedne parnice (MCZ VIII. p 192). Zgrada je pokrivena krovom 1555. godine kad su kupljene hrastove daske za „pokrivanje i izradbu krovova gradskih vrata“, (Mesnička, Nova, Dverce) među ostalima i Kamenitih.

Mnogi dokumenti iz 16. stoljeća svjedoče o brizi grada za uzdržavanje vrata: 1557., 1558. vrše se razni klesarski radovi, a 1559. njemački klesari Mihovil i Grgur nanovo postavljaju most uz Kamenita vrata (MCZ XIII, p. 393). 1578. kod Kamenitih vrata je postavljena željezna ograda za topove (MCZ, XVI, p. 231). Čini se da su Kamenita vrata smatrana glavnom prometnicom i glavnim ulazom u grad.

U vrijeme kuge 1647. sva su vrata morala biti zatvorena osim Kamenitih, a ulaz u grad su čuvala dvojica najuglednijih građana (MCZ XVII, p.113-114). Ovom prilikom spomenut ćemo da je čuvar ključeva Kamenitih vrata bio građanin i poznati zlatar Petar Krupić. Jednom prilikom je po dužnosti otvorio vrata podbanu Stjepanu Gregorijancu. Podban poznat kao nasilnik ošamario je Krupića, a sudski proces je trajao sve do 1591. godine (MCZ, p. 8,17,32,39). Književnik August Šenoa (1839-1881) je po tom događaju iz života Gradeca napisao roman „Zlatarevo zlato“. Glavni lik romana je kćer zlatara Petra Krupića, Dora. Kamenita vrata su ušla u hrvatsku književnost.



*Slika 7. Kip Dore Krupićeve*

O popularnosti romana o Gradecu osamnaestoga stoljeća svjedoči i kip zlatareve kćeri Dore. Kip je osmislio i izradio zmajski brat, akademski kipar Ivo Kerdić, zmaj od Kamenitih vrata II., a Družba ga je 1929. g. postavila u nišu zapadnog pročelja Kamenitih vrata.

***Kamenita vrata stradavala su od požara koji su harali i nanosile velike štete Gradecu. Bili su to požari 1645., 1674., 1706. i 1731. godine.***

***30. svibnja 1731.*** godine buknuo je požar u zgradi sjemeništa sv. Josipa i proširio se, najprije po čitavom Gornjem gradu, a sutradan i susjednim Kaptolom. U požaru su izgorjele sve kuće u Kamenitoj, Opatičkoj i Jezuitskoj ulici, kao i tadašnja gradska bolnica. Bilo je i eksplozija jer se u nekim kućama našla i veća količina puščanog praha. Kao što se zbog vjetra moglo i pretpostaviti sutradan se vatra iz Gradeca proširila na Kaptol. Gorjele su kaničke kurije na Opatovini i franjevački samostan s crkvom u kojoj su se rastalila zvona. Prema pričanju suvremenika Krčelića u požaru su izgorjela i Kamenita vrata kao i stan u kojem je iznad njih živjela udovica Modlar. (*Annae*, p.549).

***Treći dan nakon požara pregledavajući zgarište svog stana, udovica je u pepelu pronašla neoštećenu sliku sv. Marije, kojoj je izgorio samo drveni okvir.*** O tome se ubrzo pročulo po čitavom gradu i naši su sugrađani to smatrali velikim čudom. Budući da se slika čudom održala u požaru, pripisana joj je posebna moć, a pobožna udovica Modlar dala joj je pod svodom Kamenitih vrata podići mali oltar i tako omogućila svim sugrađanima da joj se približe i štiju je. Pred kapelom je kovana rešetka. Oko oltara je ***1778. zagrebački majstor Ivan Korta*** izradio željeznu ogradu s motivima rokokoja, što predstavlja najljepši primjer kovačke umjetnosti XVIII. stoljeća.

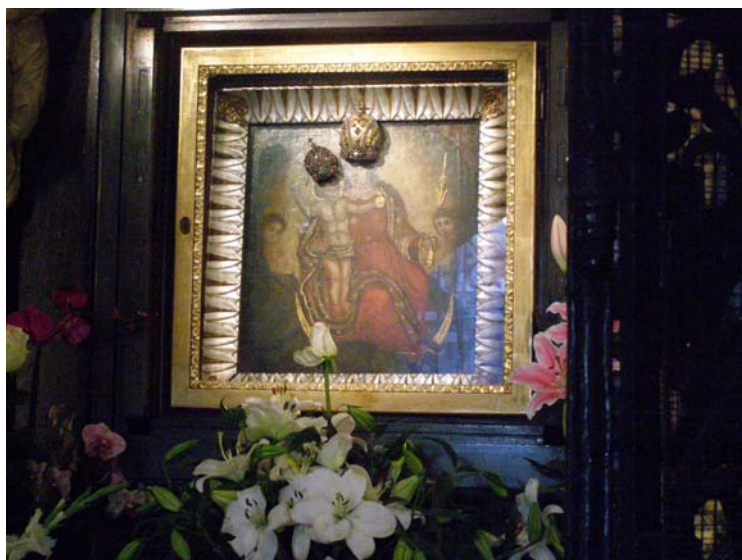
***Kamenita vrata su dobila 1760. godine današnji oblik***, što je zabilježeno u kamenu nad sjevernim ulazom. Ta adaptacija je bila velikog opsega, pa gradski spisi spominju „Kamenita vrata novopodignuta“ (Prot. 231, Rationes proventuum et erogationum 1760-1761).



*Slika 8. Ploča iznad sjevernog ulaza Kamenitih vrata*



*Slika 9. Prolaz Kamenitih vrata i ulaz u Zmajsku Kulu*



*Slike 10. i 11. Kapelica sa čudesnom slikom Majke Božje*

Prigodom 200. obljetnice 1931. godine slici je pridodana i zlatna kruna s draguljima. Od tada se govori o „**Imago B. V. MARIAE INFRA PORTAM LAPIDEAM**“. *Kapelica Majke Božje od Kamenitih* vrata je davno prerasla u *opće-hrvatsko Marjansko svetište*. Majci Božjoj u Kamenitim vratima zavjetuju se mnogobrojni građani, a nakon ispunjenja njihovih molbi zahvaljuju se brojnim „*pločicama-zahvalnicama*“ kojima su obljepljeni unutarnji zidovi.



*Slike 12-19. Svake godine na dan grada Zagreba (31. svibnja) građani procesijom odaju počast zaštitnici Grada Majci Božjoj od Kamenitih vrata*



*Slike 20 i 21. Članovi Družbe dočekuju procesiju Zmajskom zastavom*

Majka Božja od Kamenitih vrata postala je 31. svibnja 1991. **zaštitnicom grada Zagreba**. Tadašnji zagrebački nadbiskup, kardinal Franjo Kuharić, Zmaj Kaptolski III. u povodu 260. obljetnice šovanja Gospe zagrebačke dao joj je naslov **“zaštitnice, čuvarice i vratarice hrvatske metropole”**.

Svečanost posvećena duhovnoj zaštitnici grada Zagreba Majci Božjoj od Kamenitih vrata započinje svečanom misom u Zagrebačkoj Prvostolnici, a nastavlja se hodočašćem vjernika i svećenika od Katedrale do Kamenitih vrata.

## PRIPREME ZA RUŠENJE KAMENITIH VRATA

Zbivanja oko Kamenitih vrata u XIX. stoljeću opisuje R. Horvat (Prošlost grada Zagreba, p. 181). Doznajemo da je prvi kat služio do 5. VIII. 1841. za djevojačku školu, kad je javnom dražbom iznajmljen Barbari Lesar. Dvadesetak dana kasnije donesen je zaključak da se Kamenita vrata sruše, a specijalno gradsko povjerenstvo: gradski sudac, dva senatora, gradski fisk, pet prisjednika i bilježnik izvršilo je očevid ( Zapisnik sjednice 26. VIII. 1841., Acta. Pol. Nr. 4021 1841). Tom su zgodom gradski zidarski majstori Felbinger i Horbeld izložili svoje mišljenje: „*Rušenje zgrade ovih vrata i iznad njih smještene djevojačke škole ne samo da je moguće, već i s razloga usrećivanja grada većim ukrasom i zbog pružanja tražene udobnosti i sigurnosti javnosti koja ovuda neprekidno prolazi potpuno poželjno...*”.

Napravljen je i preliminarni ugovor između predstavnika grada i trgovca Daniela Jakšića, susjeda Kamenitih vrata o njihovom rušenju. Projekte za nova vrata izradili su Felbinger (prijedlog nije sačuvan) i Kappner, koji je vrata zamislio u klasicističkom stilu ujedinjujući funkcije prometnog prolaza, trgovačkog objekta i kapelice. Jedan dućan će pripadati Jakšiću, a drugi gradu.

Na sreću, do sklapanja ugovora i realizacije nekog od predloženih projekata nije došlo. Tridesetak godina kasnije ponovno se aktualizira ideja o rušenju vrata, ali u "Viencu" 1875. Isidor Kršnjavi se suprotstavlja toj ideji riječima: Ne rušimo starine! Kupole, vrata, tornjevi gradski i crkveni najprikladnija su sredstva lijepu profiliranju gradova ..."

*Gradski magistrat ipak u proračunu za 1878. godinu predviđa 2500 forinti za rušenje vrata.* Ovaj put reagiraju građani Zagreba i podnose magistratu molbu da se vrata ne ruše iz slijedećih razloga : “Kamenita vrata su uz stolnu crkvu i uz crkvu sv. Marka jedini znamenitiji graditeljski spomenik našega grada, koji nas kao živi svjedok sjeća na nekadašnje živovanje i na nekadanju municipalnu slobodu Griča grada, predšastnika današnjem Zagrebu... Drugdje se svagdje nastojavaju ovakvi povjestni spomenici ne samo netaknuti sačuvati, nego se oni i svojoj nekadanjoj prvobitnoj formi vraćaju, da pučanstvu tim življe dozivlju u pamet njegovu prošlost. ..."

Kako smo već spomenuli nekoć su u prizemlju bili dućančići, »štacuni«, a katovi su često služili za stanovanje. Obitavali su tu čuvari vratiju, djevojačka škola, zatim uredi, razna društva, *kako bi od 1907. do današnjih dana tu bilo sjedište DRUŽBE „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“.*

## DJELOVANJE

### Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja,,

Pod dojmom rušenja Bakačeve kule, koja je zajedno sa bedemom ispred Katedrale bila srušena od 1906. do 1907. godine i ponovnog aktualiziranja, „radi ometanja prometa“, ideje o rušenju Kule Kamenitih vrata i Kule uz Dverce, zvane Lotrščak, *Meštarski zbor je na prijedlog Velikog meštra Emilija Laszowskog 13.3.1907. donio zaključak, da se ove povijesne građevine sačuvaju za potomstvo hrvatskoga naroda. Zaključak je ostvaren i DRUŽBA svojim djelovanjem spašava od rušenja simbole grada Zagreba, Kamenita vrata i kulu Lotrščak.*

Sukladno tome *DRUŽBA je ponudila Gradskom poglavarstvu da u kuli nad Kamenitim vratima osnuje i uredi gradsku knjižnicu i gradski muzej s arhivom.* Gradsko je poglavarstvo je na sjednici 8.svibnja 1907. to prihvatilo, da bi već *11. V. 1907. obavijestilo Dužbu o zaključku Gradske skupštine kojim povjerava i daje DRUŽBI na korištenje Kulu nad Kamenitim vratima.*

Početak lipnja započeli su radovi na adaptaciji prostorija. Prostor prvog kata je pregrađen po visini pa su dobivena dva kata. Na prvom katu je uređen muzej, a na drugom knjižnica. Radovi su završeni krajem kolovoza 1907.

*Od tada do danas DRUŽBA djeluje kuli nad Kamenitim vratima, a od veljače 1919. „Zmajaska Kula“ nad Kamenitim vratima postaje Družbino sjedište.*

DRUŽBA je zatim uputila proglas hrvatskoj javnosti o potrebi darovanja knjiga i predmeta novoutemeljenim institucijama. Tim činom su postavljeni temelji za popunu muzejskog, bibliotekarskog i arhivskog fonda *Gradske knjižnice, Muzeja grada Zagreba i Gradskog arhiva. Dne 7.XII.1907. Družba je predala novoutemeljene gradske ustanove zagrebačkim građanima na korištenje* (Novosti 137,1 i Obzor 48, 322 od 8.XII.1907.). Prigodom otvaranja knjižnica je imala 7.000 knjiga, a krajem 1908. g. 14.000 naslova. Te godine je knjižnicu koristilo 42.672 korisnika ili 125 osoba dnevno!!

Tim povodom je iza ulaznih vrata u Zmajsku Kulu, na desnom zidu stubišta, otkrivena spomen-ploča (Sl.22.) na kojoj je ovjekovječen taj čin.



Slika 22. Spomen-ploča. Podignuo Grad Zagreb.

„OVdje SE VEĆ GOD. 1429. SPOMINJU  
**KAMENITA VRATA.**  
 GOD. 1674. IZGORIO JE ZAGREB SVE DO  
 KAPELICE B.D.M. U OVOJ KULI  
 ZA NAČELNIKOVANJA  
**Dr. MILANA AMRUŠA**  
 OBNOVLJENA JE GOD. 1907. OVA KULA  
 I U NJU SU SMJEŠTENI GRADSKI ARKIV  
 MUZEJ I KNJIŽNICA ŠTO IH UREDIŠE  
 „BRAĆA HRV.ZMAJA“

**Iz Arhiva Grada** prenosimo slijedeći tekst:

„Kad je nastupio sadanji gradski načelnik gospodin Milan Amruš na svoju načelničku stolicu u svom programu spomenuo je želju, da se osnuje gradska biblioteka. Stvar se je stala gradskim poglavarstvom proučavati, ali nikako nije htjela napried radi mnogih poteškoća sve, dok se nije "Družba Braće Hrvatskoga Zmaja" odlučila na to i ponudila gradu, da će preuzeti bezplatno uredjenje i upravu biblioteke. Hvala gradskom načelniku, zastupstvu i poglavarstvu, koji su Družbi u svemu išli na ruku danas je želja dugih godina izpunjena. Knjižnica kraljevskog i slobodnog grada Zagreba smještena je do daljnje odredbe u kuli kamenitih vrata i ona je slobodna, javna, moderna biblioteka, osnovana i uredjena za sve slojeve pučanstva grada Zagreba. Svaki stanovnik, koji je navršio 15 godina (bilo ženskog ili

muškog spola) smije bezplatno rabiti knjige iz gradske knjižnice, bilo u čitaonici, bilo kod kuće.

*Mi, koji smo tu knjižnicu velikim marom i ljubavlju gledali u zamisli, porodu, reko bih povojima, znamo vrlo dobro, da je još vrlo daleko od idealnog cilja, koji smo si postavili. Čedna je i skromna. Ali Bože daj, da joj slavno poglavarstvo i zastupstvo grada sačuva ljubav! Bože daj, da nadje i dobije velikih dobrotvora i zaštitnika i ona će vremenom postati, ako i ne ono, što su velikom stilu američke javne slobodne knjižnice, a ono bar svjetionik kulture u tmini neznanja, zaklon mnogomu vrieme boli i tuge, čvrsta kula ne s kamenim već s zlatnim vratima, koja vode u vrt obrazovanja.“*

**DRUŽBA je iste 1907. godine potakla osnivanje Pučkog sveučilišta,** prethodnika današnjeg Pučkog otvorenog učilišta. Kasnije je to ostvario poseban odbor na zagrebačkom sveučilištu. Od prvih dana svojega djelovanja „zmajevci“ su započeli javnim predavanjima raznolikog kulturnog sadržaja, pa su u prvom razdoblju svojeg djelovanja **u četrdeset godina održali oko 650 predavanja.** Predavanja su postala vrlo popularna i privlače širok sloj slušatelja. Zbog velikog odziva slušateljstva mnoga predavanja su održavana u dvorani stare zagrebačke Gradske vijećnice na uglu Markova trga i Ćirilometodske ulice.

Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ vodila je u Kuli nad Kamenitim vratima upravu Gradskog arhiva do 4.svibnja 1914., Gradskog muzeja do 26. lipnja 1925., a Gradske knjižnice do 9.travnja 1938. godine.

Zmajevci su pokrenuli i ostvarili veliko djelo kad su **16. listopada 1909. godine osnovali „Društvo za spasavanje“**, današnju Ustanovu za hitnu medicinsku pomoć grada Zagreba.

Meštarski je zbor još 1907. donio zaključak da se Hrvatskom saboru podnese peticija da izda poseban zakon za čuvanje historijskih spomenika te je na poticaje Emilija Laszowskoga, Zmaja Ozaljskoga i Brloškoga **1910. osnovano Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetničkih i historičkih spomenika u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji, kasniji konzervatorski ured u Zagrebu.**

Družba je također na poticaj dr. Velimira Deželića st., Zmaja Klokočkoga I., god. 1917. predložila osnivanje **Etnografskog muzeja u Zagrebu, što je u obliku etnografskog odjela Hrvatskoga narodnog muzeja ostvareno god. 1919.** (Etnološka tribina 29, Vol. 36, 2006., str. 7-21)..



*Slika 23. Ulaz u Zmajsku Kulu nad Kamenitim vratima*



*Slika 24. Spomen-ploča. Podignuo Grad Zagreb 1938. g.*

U prolazu Kamenitih vrata sa desne strane od ulaznih vrata u Zmajsku Kulu nalazi se spomen-ploča (sl. 24.) koju je 1938. g. podignuo Grad Zagreb sa slijedećim tekstom:

**DRUŽBI**  
**„BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“**  
U ZNAK PRIZNANJA I ZAHVALNOSTI  
ZA POŽRTVOVAN I RODOLJUBIV RAD  
OVU KULU NAD KAMENITIM VRATIMA  
OBNOVI  
**GRAD ZAGREB**  
ZA  
VELIKOG MEŠTRA  
**MILUTINA MAYERA**  
ZMAJA SVETOHLENSKOG  
PO OSNOVI I NADZOROM  
ING.ARH.  
**JURJA DENZLERA**  
ZMAJA OD HARMICE  
A 1938. D

**ZABRANA DJELOVANJA  
I RASPUŠTANJE DRUŽBE**

Ministarstvo unutarnjih poslova Narodne republike Hrvatske, Odjel narodne sigurnosti donijelo je **4. ožujka 1946. godine odluku, kojom je zabranjen rad, a Družba „Braće Hrvatskoga Zmaja“ se, kao „profašistička i nenarodna udruga“ raspušta!**

Konfiscirana je cjelokupna pokretna i nepokretna imovina.

U prostor Zmajске Kule se uselilo Društvo muzejskih radnika, a nakon njih, sve do obnove Družbe, prostorije Zmajске Kule su koristili članovi kulturnog društva „Bratstvo i jedinstvo“, kasnije KUD „Joža Vlahović“.

Prostorije Zmajске Kule su devastirane jer se godinama nisu održavale.

**OBNOVA DRUŽBE**

*Ljubav prema hrvatskoj domovini i hrvatskom narodu oživjela je i Družbu „Braća Hrvatskoga Zmaja“. Družba je obnovljena 23. lipnja 1990. u osvit stvaranja samostalne i suverene Republike Hrvatske. Obnovom zabranjene DRUŽBE u neovisnoj i slobodnoj Republici Hrvatskoj i povratka u Zmajsku Kulu počinje treće razdoblje djelovanja Zmajevaca na zaštiti Kamenitih vrata.*

*Od 12.XI.1991.* kada je Mladen Vedriš, predsjednik Izvršnog vijeća Skupštine Grada Zagreba i gradskog sekretarijata za obrazovanje, kulturu i znanost, Gradskog fonda za kulturu, predao ključeve Kule nad Kamenitim vratima tadašnjem prvom Velikom Meštru obnovljene Družbe dr. Antunu Baueru, Prazmaju Vučedolskom III. pa do današnjih dana, Družba neprestano prikuplja sredstva, brine i sustavno radi na očuvanju, obnovi i zaštiti tog jedinstvenog simbola grada Zagreba.

***Družba „Braća Hrvatskoga Zmaja“ obnovila je Kamenita vrata i Zmajsku kulu nad Kamenitim vratima u više navrata. Prvi puta nakon osnutka 1907. g. Zatim drugi puta 1938. godine. Unutrašnjost dobiva današnji izgled po nacrtima Jurja Denzlera, dipl.ing.arh., Zmaja od Harmice.***



*Slike 25 i 26. Viteška dvorana Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ u Kuli nad Kamenitim vratima*

U znak štovanja Domovinskog obrambenog rata Družba je tijekom ratnih i poratnih godina uoči Božića organizirala dobrotvorne priredbe na kojima je prikupljenim sredstvima darivala djecu poginulih hrvatskih branitelja. U znak zahvalnosti svih sedam gardijskih brigada poklonilo je Družbi svoje ratne zastave. Njihovi ratni stijegovi su čast i trajni ukras Viteške dvorane u Kuli nad Kamenitim vratima.

Radovi i obnova Zmajске Kule su započeli odmah nakon povratka, a intenzivirani su za vrijeme rada XI. saziva Meštarskog zbora, pod vodstvom Velikih Meštara dr. Đure Deželića, Zmaja Klokočkog V. i dr. Jurja Kolarica, Zmaja Hrašćanskog od Sv. Jurja u Trnju.

Za vrijeme rada XII. saziva Meštarskog zbora, pod vodstvom Velikog Meštra Matije Salaja, dipl. ing. arh., Zmaja Starovukovarskoga, DRUŽBA je godine **2005. u čast 100. godišnjice** postojanja, osim dovršenja potpune obnove unutrašnjosti (soboslikarski, ličilački i parketarski radovi svih prostorija, djelomična zamjena vanjske stolarije, postava novih dekorativnih rasvjetnih tijela), **u potpunosti uredila i opremila potkrovlje u višenamjenski reprezentativni prostor** (kompletno uređenje interijera, izgradnja novih sanitarija, uvođenje centralnog grijanja i klimatizacije, postava dekorativnih rasvjetnih tijela, izrada biblioteke i postava namještaja, stolova, kožnih stolica i kožnih garnitura za sjedenje).



*Slika 27. Novouređeno potkrovlje Kule nad Kamenitim vratima*



*Slika 28. Novouređeno potkrovlje Kule nad Kamenitim vratima*

## ZAKLJUČAK

*Drugim riječima kazano, od 1907. godine do raspuštanja 1946. godine kao i nakon obnove 1991. do danas briga DRUŽBE „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“ za očuvanje i zaštitu Kamenitih vrata i Zmajске Kule ne sustaje!*

*DRUŽBA je ponosna jer je upornim stoljetnim djelovanjem uspjela budućim naraštajima hrvatske metropole očuvati Kamenita vrata i u njima opće-hrvatsko Marjansko svetište kapelicu Blažene djevice Marije od Kamenitih vrata, zaštitnice i čuvarice grada Zagreba.*

## STONE GATE

According to the one hundred year old history the Society of "Braća Hrvatskoga Zmaja"(Croatian Dragon Brotherhood) has been tightly linked with the *Kamenita vrata*, **Stone gate**, *Porta lapidea*, so these following humble scripts shall be focused upon genesis, this ancient structure turmoiled history, and especially so upon structural preservation over the past hundred years by the Croatian Dragon Brotherhood.

*Pic.1-tower view from the Kamenita street, Picture 2-square tablet baring incomplete label, Pic. 3-view upon the "Dragon Tower-Zmajska Kula" from the square of "Braća Hrvatskoga Zmaja".*

The statue of St. George (Sveti Juraj) decorates the square, made by sculpturists A. Winder and A. Kompatscher. It was a gift to the city of Zagreb in 1938. by dr. Želimir Mažuranić, descendant of a poet and a politician Ivan Mažuranić. This statue has been placed upon the pedestal by the Society on november 15th 1994. made by sculptor Ivan Kerdić, Dragon of the Stone gate II, on the 900th anniversary of Zagreb bishopry and declaration of the forementioned space infront the Kamenita vrata to square of "Braća Hrvatskoga Zmaja".

## KAMENITA VRATA - GENESIS

Ancient Gradec was enclosed by four gates-towers which were connected with protective walls, and the last remaining are the Kamenita gate. They represent the essential monument of Zagreb culture. The creation of protective walls was a part of a direct link with the historical charter called '**Zlatna bula**' (*golden cauldron*). Ugarian-Croatian king Bela the IVth issued this chart on november 16th, 1242, and it represents a fundamental legal court document. This written chart bares such a name because of a golden seal. As well as an important source of Croatian middle-age history, 'Zlatna bula' is one of the most important documents of Zagreb history. The chart refers to Gradec, declaring it as an independant royal city. Gained privileges included local authonomy, the elective right for mayor, judge, trading and conducting fairs.

***The following commitment has been quite dire. Among other things, it was necessary to build and maintain solid city walls.***

Gradec townfolk approached this commitment and erected firm fortifications around the city between the years 1242 and 1266 Partial

remains of these defensive walls still stand, but the only remaining gate which served as a city passage are the Kamenita gate. Along with this west-side gate there were also Mesnička gate, and later up north at the end of Opatička street beneath the Popov tower, Nova gate referred to as "Frauentor"-female gate, named after nearby female monastery Clarissa. Around the year 1355. field-town gate were opened 'Mala vrata' (small gate) **Portela campestris**, or "**Dverce**", and its location was close upon the upper ropeway station. They were demolished in the year 1812.

*Pic.4,5. Lotrščak tower next to Dverce; Pic.6. Memorium tablet near the Lotrščak tower placed instead of Portela campestris-"Dverce".*

Beside the fact that the Kamenita gate were made of stone, their original appearance remains unknown.

**First written source mentions Kamenita gate in 1362** in form of a bill and carpentry wages, regarding expenses payed by the town-hall (boards and nails) for mortared arberium in front of the Kamenita gate (Monumenta civitatis Zagrabie XI, p.222, MCZ), and in 1375 these gates were marked as a large stone gate (MCZ V, p.19). A certain fee was also mentioned within these lines, to a carpenter by the name of Matija, who was responsible for placing the beams for the trench in front of Kamenita and Mesnička gates.

Town-hall decree in 1429 (MCZ II, p.68) mentions the order in which the citizens will guard the keys of all town gates, among others the Kamenita as well.

In the year 1432 and 1434 a house and a tower are mentioned, near the Kamenita gate. Court files referred of Kamenita gate as a passageway used by citizens for cattle traffic (MCZ VII, p.478) in 1478. Foretold data create vivid image and significance of this structure, it also presents insight into southeastern topography of Gradec and ancient suburbs (Radićeva street which used to be Postolarska, and at the northern end of ban J. Jelačić square, Njemačka-German street).

The oldest document derives from 16th century, it shows appearance and Kamenita gate within the walls of Gradec. **It was an open building, no roof, with a north-eastern tower and a bridge over the defensive moat**, which was mentioned in a law-suit (MCZ VIII, p. 192). The building was covered with a roof in the year 1555 soon after the purchase of oak boards for "town gate coverage and roof build" (Mesnička, Nova and Dverce), among others the Kamenita as well.

A lot of 16th century documents presented city care for gate supporting: in 1557 and 1558 a variety of stone-masonry was performed, and in 1559 german masons Mihovil and Grgur rebuilt the bridge by the Kamenita gate

(MCZ XIII, p.393). In 1578 an iron cannon rampart was installed by the Kamenita gate (MCZ XVI, p.231). It would seem that these gates were considered as a main entrance and town passageway. During the plague in 1647 all the gates had to be shut, all but the Kamenita gate, and the city entrance was guarded by two most distinguished citizens (MCZ XVII, p.113-114). The keymaster of the Kamenita gate was a well known citizen and goldsmith Petar Krupić. In light of duty, he once opened the gate for viceban Stjepan Gregorijanac. The same viceban, known to be a bully, slapped Krupić in the face, and a consequential law-suit lasted until 1591 (MCZ p. 8, 17, 32, 39). Famous literaturist August Šenoa (1839-1881) wrote a novel titled "Zlatarevo zlato"(Goldsmith's gold), inspired by that same event. Thus, the Kamenita gate entered Croatian literature, as the novel protagonist became the daughter of goldsmith Petar Krupić, Dora.

*Pic.7. The statue of Dora Krupić.*

The statue of Dora points out the popularity of Gradec throughout the 18th century. It was designed by a 'dragon brother', academic sculptor Ivo Kerdić-Dragon of the Kamenita gate II, and in 1929. the Society placed him in frontal west side of the gate.

***The gates suffered from fires that raged across Gradec in the following years: 1645, 1674, 1706 and 1731.***

***On May 30, 1731*** a fire broke out at the monastery building of st. Joseph (sv.Josip) and spread all over upper town (Gornji grad), and the next day over neighbouring Kaptol as well. Canonical court houses were on fire at Opatovina, along with the franciscan monastery with church tower bells that got melted. According to contemporary Krčelić Kamenita gate suffered the inferno, as well as the above residence of widow Modlar(Annuae, p.549).

***On the third day, searching through the burnt remains, widow found an intact painting of Holy Virgin Mary, which only suffered a burnt out wooden frame.***

The townsfolk considered this a miracle, soon after the word spread around the city. Since the painting miraculously withstood the flames, it was imbued with special power, and soon after the widow Modlar ordered creation of a small shrine beneath the Kamenita gate, making it accessible for all to worship. Infront of the chapel a forged grid stands. ***In 1778 craftsman Ivan Korta*** made an iron-forged fence based on rokoko motives, which represents the most beautiful art example of 18th century forging.

*Pic.8. Tablet placed above the north entrance of Kamenita gate.*

*Pic.9. Kamenita gate passage and Dragon Tower-Zmajska Kula entrance.*

*The appearance of Kamenita gate from 1760 remains until today*, which has been noted on a northern passage tablet. The town-hall documents proclaimed this wide span adaptation as "Kamenita gate newly-built" (Prot. 231, Rationes proventuum et erogationum 1760.-1761.).

(Pic. 10. and 11. Chapel containing the wonderful painting of the Holy Virgin Mary).

Upon 200th anniversary in 1931 the painting got added a golden, jeweled crown, and ever since it is referred as "**Imago B. V. MARIAE INFRA PORTAM LAPIDEAM**". *Holy Virgin Mary chapel of Kamenita gate* has always been known as an *all-croatian Holy Mary shrine*. The Holy Virgin at Kamenita gate is pledged upon by numerous citizens, and after fulfillment of heedful requests they offer their gratitude within "*thanksgiving-tablets*", which fill the inner walls.

Pic. 12-19. Every year upon the day of city of Zagreb (may 31st) the citizens honour the Holy Virgin Mary through a procession..

Pic. 20.21. Society members greet the procession with a banner.

The Holy Virgin Mary of Kamenita gate became the *protectress to the city of Zagreb* on may 31st, 1991. The archbishop of that time, cardinal Franjo Kuharić, Dragon Kaptolski IIIth presented a title for the Lady of Zagreb upon 260th anniversary of her worship, as a "*sentinel, patroness and a gatekeeper of croatian metropolis*".

A ceremony dedicated to the spiritual patroness begins with a mass held in the Zagreb Cathedral, followed by a pilgrimage of clergy and worshipers from the Cathedral to the Kamenita gate.

## **DEMOLITION PREPARATIONS FOR THE KAMENITA GATE**

Ranko Horvat describes the occurrences surrounding the Kamenita gate in the 19th century (Zagreb history, p.181). It has come to past that the first floor used to be a maiden school until august 5th, 1841, when it was auctioned to Barbara Lesar. About twenty days later it was proclaimed that the Kamenita gate should get demolished, and the inspection was performed by special city commission: judge, two senators, legal advisor, five assessors and a clerk (Session protocol-august 26th, 1841, Acta. Pol. Nr. 4021 1841). According to the occasion, two city masons, Felbinger and Horbeld stated their combined opinion: "*The demolition of this structure and above*

*situated maiden school is not only possible, but through a greater display of decoration and accommodating the constant flow of citizens and their safety, it is most desirable...".*

A preliminary demolition contract has been scribed, between a town representative and a trader Daniel Jakšić, Kamenita gate neighbour. Projects for this new gate were made by Felbinger (motion not saved) and Kappner, who envisioned the gate in a classicistic form, combining functional passageway, trade point and a chapel. One of the stores should belong to Jakšić, and the other to the city.

Fortunately, sealing of the contract and realization of suggested projects never came to past. About thirty years later the idea of gate demolition emerges, but in "Vienec" 1875. Isidor Kršnjavi objected that idea: *"Let us not tear down antiques! Gates, domes, city and church towers, are means most suitable in profiling a beautiful city..."*.

*In 1878 the magistrate plans the city budget for deducting 2500 forints to demolish the gate. This time the citizens of Zagreb reacted by putting together a plea for the magistrate, not to demolish the gate for these reasons: "The Kamenita gate, as well as the main church and st. Mark church are the only renowned, architectural monument that reminds us, as if they were a living subject, upon former lifestyle and municipal freedom of Grič, predecessor of Zagreb... These kind of historical monuments are not only preserved elsewhere and everywhere, but are also being renewed, in such manner that they could vividly summon the very historical essence into the minds of their inhabitants..."*

As mentioned before, the ground-floor contained small shops, and upper ones served as living quarters. There were gatekeepers, maiden school, officies, various societies, and **from 1907. until today it served as a residence for the Society of "Braća Hrvatskoga Zmaja"**.

## **ACTIVITY OF "BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA" SOCIETY**

Meštarski zbor (Master staff) came to a decision on march 13th, 1907. *that the historical structures are to be preserved for croatian people descendants. It was decided so under the impression of demolition of Bakač tower along with the Cathedral wall (from 1906 to 1907), and their renewal "for traffic obstruction", as well as the idea to demolish Kamenita gate tower and the tower along Dverce, called Lotrščak. Such a decision has been ruled out, and the Society acted to save Zagreb symbols, Kamenita gate and Lotrščak tower.*

Society convinced the authorities to create and decorate a city library and a museum in the tower above the Kamenita gate. From that day on, the Society resides within the "Dragon tower".

On May 11th, 1907 the city authorities notified the Society of council rule, which intrusts the usage of tower above the Kamenita gate. Interior modifications started with the following month-June. First-floor space got rebuilt by height, and contained a museum, while at the second floor a library took place. Constructions were completed at the end of August, 1907.

Soon after the Society officially proclaimed the need to collect books and items for these newly-founded institutions. Such foundations have been set by this act, to fill museum, library and archive inventory of the *City library, Zagreb museum and city archives*. *On December 7th, 1907 the Society presented these establishments out for public usage* ('Novosti' 137,1 and 'Obzor' 48, 322 since Dec. 8, 1907). There were 7.000 books upon opening of the library, and at the end of 1908., 14.000 titles. During that year the library has been used and visited by 42.672 persons, 125 people per day!

Such an act inspired the creation of a memorial-tablet placed behind the entry door of the 'Dragon tower', upon the right stairway wall:

ALLREADY IN 1429 HERE STOOD THE  
**KAMENITA VRATA**  
IN THE YEAR 1647 ZAGREB BURNT OUT  
ALL THE WAY UP TO THIS TOWER-CHAPEL  
OF B.D.M.(HOLY VIRGIN MARY)  
DURING THE COMMISSIONING OF  
**DR. MILAN AMRUŠ**  
THIS TOWER WAS RENEWED IN 1907  
AND ACCOMMODATED THE CITY ARCHIVE  
MUSEUM AND LIBRARY PLACED  
HERE BY THE  
**"BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA"**

*Pic. 22. Memorial-tablet raised by the city of Zagreb.*

The following lines are scribed from the *City Archives*:

*"Upon present performance of his commissionship, gentleman Milan Amruš stated a desire in his program toward founding of the city library. As the authorities considered this matter, it faced many difficulties until the "Braća Hrvatskoga Zmaja" Society decided and offered the city to fully organize this library management. Thanks to the city commissioner,*

*authorities and committee, which favoured the Society in realizing such an everlasting wish. Until further notice the library of royal and free city of Zagreb will be accommodated within the tower of the Kamenita gate, and it is a free, public and modern library decorated for all of Zagreb townsfolk. Every citizen above 15 years of age (male or female) may freely use the city library books, in the reading room or at home.*

*We, who perceived this library with great care and affection, its birth, and I dare to say in bandages, know very well that it is still far away from its ideal set goal. It is most virtuous and humble. Give Lord, that the famed authority committee preserves its love! Give Lord, may it find great benefactors and protectors, and in time it shall become, if not as stylish American public libraries, at least a cultural beacon in ignorant darkness, shelter from pain and suffering, a solid tower made not of stone but as golden gates which lead into gardens of education."*

*In 1907 the Society induced the founding of Public university, predecessor of the existing Public open university. Later realized by a special committee at the Zagreb university. Since their founding, the "dragons" started public lectures of various cultural content, **and in their first period of forty years they conducted about 650 lectures.** They became quite popular and attracted a broad spectrum of audience. Due to a great response, a lot of these lectures were held within the old town hall at the intersection of Mark square and Ćirilometodska street.*

*Their second great deed in Zagreb was made **in 1909, by founding of the "Rescue mission"**, which stands today as an Emergency medical institution.*

*In 1907 the Meštarski zbor (Master staff) came to a conclusion to submit a petition to Croatian parliament, in order to issue a special historical monument preservation law. Upon incentive of Emilije Laszowski, Dragon of Ozalj and Brlog, **in 1910. an Earthly committee for preservation of artistic and historical monuments was founded in royal provinces of Croatia and Slavonija**, lately a conservatory office in Zagreb.*

*The Society suggested the founding of **Zagreb Ethnographic museum** upon incentive of dr. Velimir Deželić, Dragon Klokočki Ist in 1917. **This was realized in 1919** in form of an ethnographical department of Croatian national museum (Etnološka tribina 29, Vol.36, 2006., page 7-21).*

*Pic. 23. Dragon tower entry above the Kamenita gate;*

*Pic. 24. Memorium-tablet raised by the city of Zagreb in 1938.*

TO THE SOCIETY OF  
**"BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA"**  
IN ORDER FOR RECOGNITION AND GRATITUDE  
OF DEVOTED AND PATRIOTIC ACT  
THIS TOWER ABOVE THE KAMENITA GATE  
WAS RENEWED  
**BY THE CITY OF ZAGREB**  
FOR THE  
GRAND MASTER  
**MILUTIN MAYER**  
DRAGON OF ST. HELENA  
UPON SUPERVISING BASIS OF  
ING.ARCH.  
**JURAJ DENZLER**  
DRAGON OF HARMICA  
A 1938.

The Museum union moved inside the Dragon tower, and later on until Society renewal, the Dragon tower was used by members of cultural art band (KUD) "Bratstvo i jedinstvo", later known as KUD "Joža Vlahović".

The Dragon tower inner space got devastated due to lack of maintenance.

## ***SOCIETY DISMISSAL AND FORMAL DENIAL***

The Ministry of internal affairs of People republic of Croatia, National security department came to a *decision on march 4th, 1946 that prohibits all activity, and the Society gets dismissed as a "profascist and antinational band"!*

All mobile and imobile belongings were confiscated.

The Museum union moved inside the Dragon tower, and later on until Society renewal, the Dragon tower was used by members of cultural art band (KUD) "Bratstvo i jedinstvo", later known as KUD "Joža Vlahović".

The Dragon tower inner space got devastated due to lack of maintenance.

## ***SOCIETY RENEWAL***

*Love toward the homeland and croatian people also revived the Society of "Braća Hrvatskoga Zmaja". On june 23d, 1990 upon the dawn of*

*realizing sovereign and independant Republic of Croatia, the Society got renewed as well. The third period of Dragon activity upon preservation of the Kamenita gate, begins with renewal of forbidden Society, and in free Republic of Croatia with their return to the Dragon tower.*

**Since november 12, 1991** when Zagreb High council Assembly and ministry of education, culture and science chairman Milan Amruš, gave away Dragon tower keys to the renewed Society first Grand Master of that time dr. Antun Bauer, Grand Dragon of Vučedol IIIth until this very day the Society continuously collects funds and sistematicly takes care to maintain, rebuild and protect this unique symbol of Zagreb.

Dragon tower constructions began immidiately after their comeback, and even more so during the active period of Master staff XI congress, guided by Grand Masters dr. Đuro Deželić, Dragon of Klokočki V and dr. Juraj Kolarić, Dragon of Hrašće of st. Juraj at Trnje.

During the Master staff XII congress, under the guidance of Grand Master dip.ing.arch. Matija Salaj, Dragon of Starovukovarski, **upon 100th anniversary of the Society in 2005., besides finishing interior renewal** (painting and floorwork of all facilities, partial exterior carpentry replacement, installation of new decorative, luminous objects) **the Society also decorated and equipped the penthouse** into a multi-purpose represental area (total interior decoration, new sewage system, central heating and airconditioning, installation of luminous, decorative objects, creation of library and furniture replacement, tables, leather chairs and sitting garniture).

The Society of "Braća Hrvatskoga Zmaja" renewed the Kamenita gate and the Dragon tower on several occasions. After its founding in 1907, and the second time in 1938. The interior gained its appearance according to drawings of dip.ing.arch. Juraj Denzler, Dragon of Harmica.

*Pic. 25, 26. Knightly hall of the Society of "Braća Hrvatskoga Zmaja" in the tower above the Kamenita gate.*

In honor of patriotic defensive warfare, the Society organized charity shows to raise funds for Croatian war casualties children upon every Christmas eve during and after the war.

As a token of their gratitude, all seven sentinel brigades gave their war flags to the Society. Those banners present honor and permanent decoration of Knightly hall in the Tower above the Kamenita gate.

*Pic. 27, 28. Newly-decorated tower penthouse above the Kamenita gate.*

## CONCLUSION

*In other words, since 1907., the dismissal in 1946., as well after the renewal in 1991. until this very day, the Society of "Braća Hrvatskoga Zmaja" shall never fail to preserve and protect the Kamenita gate and the Dragon tower!*

*The Society stands proud upon their centennial activity, to preserve the Kamenita gate for metropolis future generations, and within the all-croatian Mary shrine, the chapel of Holy Virgin Mary of the Kamenita gate, sentinel and patroness to the city of Zagreb.*

## *The Society "Croatian Dragon Brotherhood"*

Founded on November 16, 1905 by Emilije Laszowsky, historian and archivist (later Director of the Croatian State Archive in Zagreb), and Dr. Velimir Deželić, writer, lexicographer and librarian (later Director of the University Library, today the National and University Library in Zagreb). The Society "Brethren of the Croatian Dragon" is a cultural society which, based upon the links of friendship, gathers together people with different political outlooks, ready to serve the great idea of Croatian freedom by cultural work. The purpose of the Dragon Society as an expressly Croatian cultural organization was to revive memories of important events, as well as of famous and deserving persons in Croatian history, and to preserve and revitalize Croatia's cultural inheritance. The distinctive name " "(Croatian Dragon Brotherhood) " has been chosen remembering the historical ancient knights' order, the "*Ordo equestris draconis*", established by the Croatian-Hungarian King Sigismund of Luxembourg as a mundane fraternity of the Croatian and Hungarian nobility, on December 12, 1408.

The idea in this context was to establish a meaningful link between Croatian history and contemporary Croatian society, to encourage what may bring together and bond the Croats, and not what sets them apart and what breeds discord among them; to gather together the skills and work of cultural activists regardless of their respective origins, social standing, profession, *Weltanschauung*, religion, political belief or party affiliation.

In compliance with the Statutes of the Dragon Society (*Ordo draconicus*), the number of the regular members of the Society is restricted, on the basis of the *numerus clausus* that had been changing from time to time. Now it is fixed at 300, which includes members of Dragon Boards in Croatian districts. The members of the Dragon Society are required to call each other on first-name (Dragon name) and "brother". Their respective political convictions and religious feelings may not have been insulted, so it is forbidden to discuss politics and religion at all Dragon parties and gatherings.

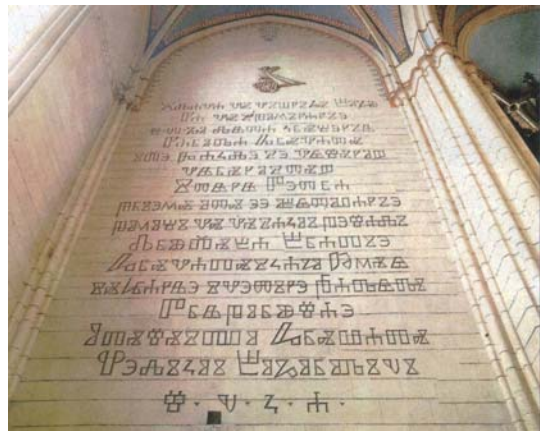
The Dragon Society is run by the Grand Master, together with the Masters' Corps, the executive body of the Main Assembly.

During its centennial history the Dragon Society had more than 1500 members, among them many important persons of Croatian cultural and public life. In the very beginning of its activity, in 1907, the Dragon Society succeeded to found three major educational, cultural and scientific institutions in Zagreb in the Tower above the Stone Gate: *The Museum of*

*the City of Zagreb, The Zagreb City Library and The Archives of the City of Zagreb.*

Moreover, as there have been plans to destruct the Stone Gate (mentioned in documents since 1375), a symbol of Zagreb with the important and most popular sanctuary of the Holy Virgin, the Society succeeded to save the Gate, deserving the right to use the building as its permanent site. In 1909, due to Society's initiative, another important institution was founded in Zagreb: *The Voluntary Rescue Society in Zagreb* (today's Emergency Medical Aid). An important activity of the Dragon Society is to place memorial tablets in recognition of historical events and the work of well known Croats all over Croatia.

After the Society was prohibited by the Communist regime in 1946, it is particularly thanks to such memorial tablets and monuments that the memory of the Society was kept alive, even more than by written sources, and this helped its renewal in 1990. There are also several major monuments erected by the Society, to mention *the sculpture and gravestone of the important historical Croatian personality Ante Starčević* in Zagreb, *the Croatian Anthem Monument* in Klanjec, and *the monumental glagolitic inscription in the Zagreb Cathedral* commemorating the 1300 anniversary of the christening of Croats.



*Pic. 29. The Croatian Anthem Monument in Klanjec (left).*

*Pic. 30. The monumental glagolitic inscription in the Zagreb Cathedral (right).*

## LITERATURA

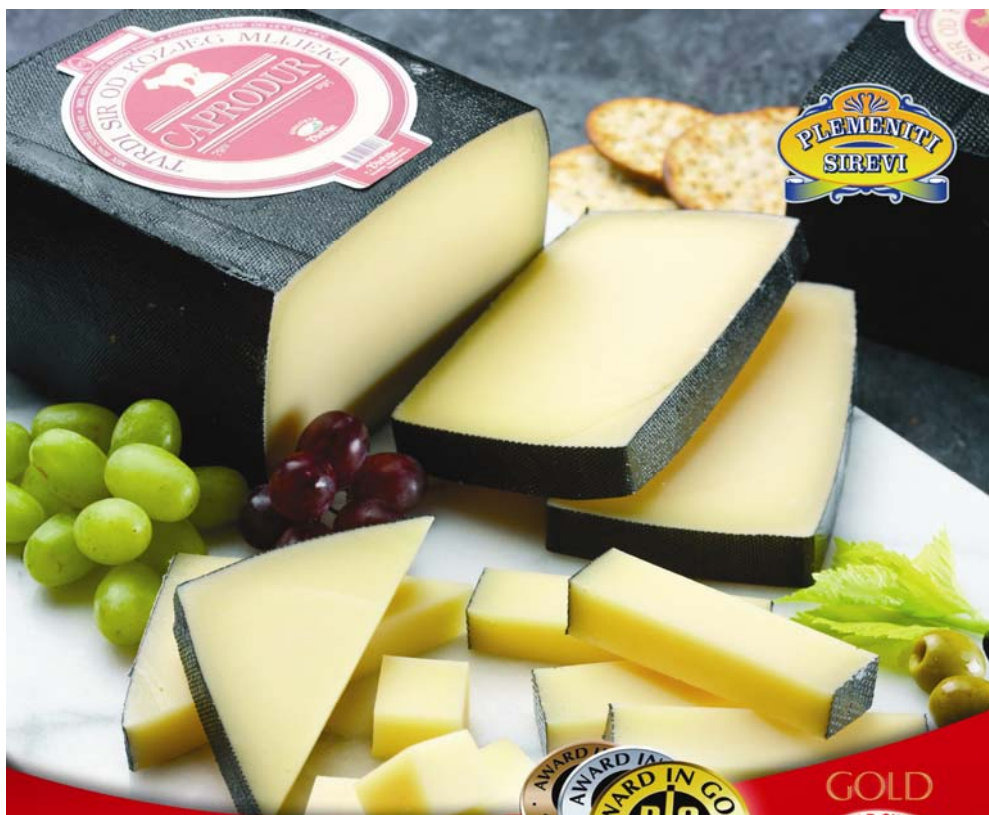
- Acta. Pol. Nr. 4021 1841., Zapisnik sjednice 26. VIII. 1841.  
Annuae, p.549
- Etnološka tribina 29, Vol. 36, 2006., p. 7-21
- DEŽELIĆ, Đ., SEČIĆ Dora, PETKOVIĆ, M. (2002): Dr. Velimir Deželić stariji, 1864-1941; Nakladnik Družba“Braća Hrvatskoga Zmaja“, 2002.
- DOBRONIĆ, Ljelja (1967): Zagrebački Gornji grad, nekad i danas; Izdavački zavod Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1967.
- HORVAT, R (1942): Prošlost grada Zagreba, p. 181)
- KOLARIĆ, J. (2001): Deset godina djelovanja obnovljene družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja“ (1990.-2001.); Nakladnik Družba“Braća Hrvatskoga Zmaja“, 2001.
- KOVAČIĆ, K. (1990): Priče iz starog Zagreba; Izdavač Grafički zavod Hrvatske, 1990.  
Novosti 137,1
- Monumenta civitatis Zagrabiae (MCZ):  
MCZ II, p. 68  
MCZ VII, p. 478  
MCZ VIII. p 192  
MCZ XI, p. 222  
MCZ XIII, p. 393  
MCZ XV., p. 8,17,32,39  
MCZ, XVI, p. 200, 231  
MCZ XVII, p.113-114  
Obzor 3. I . 1878.  
Obzor 48, 322, 8.XII.1907
- PAVLIČEVIĆ, D. (2000): Povijest Hrvatske, drugo i izmjenjeno i prošireno izdanje; Naklada P.I.P.Pavičić.
- PETKOVIĆ, M. (2000): Emilij Laszowski Sdzeliga 1868-1949; Nakladnik Družba“Braća Hrvatskoga Zmaja“.
- SZABO, Gj. (1971) : Stari Zagreb; Izdavač Spektar, Znanje, Zagreb, 1971.
- ŠPOLJARIĆ, B. (2008): Stari Zagreb od vugla do vugla; Nakladnici ZAGREBAČKI HOLDING, MUZEJ GRADA ZAGREBA, 2008.
- Prot. 231, Rationes proventuum et erogationum 1760-1761  
Vienac 1875., br. 35, p.568

*TISKANJE KNJIŽICE  
„KAMENITA VRATA-PORTA LAPIDEA- STONE GATE  
OMOGUĆILE SU SVOJIM NESEBIČNIM PRILOZIMA  
UGLEDNE HRVATSKE TVRTKE*

*VINDIJA d.d.  
„MESNICE FIOLIĆ“*

*ZAHVALJUJEM SE JER TO BILO  
BEZ NJIHOVE POMOĆI NEIZVEDIVO.*

*AUTOR*



## Vindija

prehrambena industrija, posebno je cijenjena zbog visoke kvalitete svojih proizvoda. Najcjenjeniji su plemeniti sirevi s tradicijom dugom 50 godina.

### “World Cheese Awards” & “DLG” winner

Vindijini sirevi dokazali su svoju kvalitetu na svjetskom ocjenjivanju sireva “WORLD CHEESE AWARDS” u Londonu i “DLG” u Frankfurtu.



#### GOLD

OVIS FETA (2008.), meki sir od ovčjeg mlijeka u salamuri  
CAPRODUR (2009., 2008., 2007., 2004.),  
tvrdi sir od kozjeg mlijeka  
OVIDUR (2008., 2005.), tvrdi sir od ovčjeg mlijeka  
CAPRILO (2000.), meki sir od kozjeg mlijeka  
s plemenitom pljesni

#### SILVER

BOVIDUR (2008.), tvrdi sir od kravljeg mlijeka  
FETACA (2008.), meki sir od kravljeg mlijeka u salamuri  
CAPRON (2008.), meki sir od kozjeg mlijeka s crvenom mažom  
CAPRODUR (2006.), tvrdi sir od kozjeg mlijeka  
OVIDUR (2009., 2006.), tvrdi sir od ovčjeg mlijeka

#### BRONZE

CAPRON (2005.), meki sir od kozjeg mlijeka s  
crvenom mažom  
CAPRO BLUE (2001.), meki sir od kozjega mlijeka  
s plemenitom plavom pljesni





hrvatski proizvod europske kvalitete



## ***Mesnice Fiolić***

d.o.o. za proizvodnju, preradu i promet  
mesom i mesnim proizvodima

10020 Novi Zagreb, Hrašće, Križanići bb

Telefoni: 62 61 464 ; Fax: 62 61 465

MB: 3812715

web: [www.mesnice-fiolic.hr](http://www.mesnice-fiolic.hr)

e-mail: [komercijala@mesnice-fiolic.hr](mailto:komercijala@mesnice-fiolic.hr)

e-mail: [vukovina@mesnice-fiolic.hr](mailto:vukovina@mesnice-fiolic.hr)

e-mail: [dubravica@mesnice-fiolic.hr](mailto:dubravica@mesnice-fiolic.hr)

e-mail: [direktor@mesnice-fiolic.hr](mailto:direktor@mesnice-fiolic.hr)

Mesnice Fiolić d.o.o. za proizvodnju, preradu i promet mesom i mesnim prerađevinama, proizvodno je poduzeće sa 17-godišnjom tradicijom, klaoničko preradbenim kapacitetima i mjesečnim klanjem cca 3000 komada svinja, 160 komada junadi, 200 komada teladi i proizvodnjom 150 tona prerađevina.

Neprestani nadzor proizvodnje obavlja trinaest doktora veterinarske medicine kao i ovlašteni laboratoriji Veterinarskog instituta, Veterinarskog fakulteta i Veterinarske stanice grada Zagreba. Mesnice Fiolić d.o.o. uvrštene su među 54 klaonice u Hrvatskoj u kojima se provodi testiranje i nadzor na GSE.

Razvojna koncepcija tvrtke zasniva se na ulaganjima u proizvodne kapacitete, suvremenu tehnologiju i plasman gotovih proizvoda putem veleprodaje i 15 maloprodajnih kapaciteta.

Rješenje nesređenog stanja u poljoprivredno stočarskoj proizvodnji i velikih oscilacija u cijenama i kvaliteti sirovina, direktor tvrtke gsp. Stjepan Fiolić sagledava kroz razvoj tvrtke u stvaranju zaokružene cjeline proizvodnjom kvalitetne domaće sirovine te preradom i plasmanom iste.

Ulaganjima i modernizacijom svinjogojske farme Dubravica osiguran je izvor 25000 kvalitetnih tovljenika godišnje. U obnovljenim farmama u Vukovini i Drenovcima proizvodi se 2500 komada kvalitetne tovne junadi godišnje. Vlastitom proizvodnjom silaže, kukuruza i ishrane životinja pod stručnim nadzorom, zaokružen je proizvodni ciklus i ostvareno

## **NAČELO MESNICA FIOLIĆ:**

**KVALITETNA DOMAĆA SIROVINA – KVALITETNI PROIZVODI,  
KVALITETNA I STABILNA OPSKRBA TRŽIŠTA**

**TO SU MESNICE FIOLIĆ !**

<b>MALOPRODAJA U ZAGREBU I VELIKOJ GORICI</b>			
PRODAVAONICA 1	ZAGREB - SREDIŠĆE	I. ŠIBLA BB	TEL. 66 37 945
PRODAVAONICA 2	ZAGREB - SLOBOŠTINA	VARIČAKOVA 3	TEL. 66 40 949
PRODAVAONICA 3	ZAGREB - SOPOT	TURININA BB	TEL. 66 82 646
PRODAVAONICA 4	ZAGREB - VRBANI	RUJANSKA 4	TEL. 38 73 507
PRODAVAONICA 5	ZAGREB - JARUN	ŠTRITOFOVA 10	TEL. 36 32 410
PRODAVAONICA 6	ZAGREB - TRŽNICA VOLOVČICA	TRŽNICA VOLOVČICA	TEL. 23 04 205
PRODAVAONICA 7	ZAGREB - TRŽNICA JARUN	PAKOŠTANSKA 5	TEL. 36 35 729
PRODAVAONICA 8	ZAGREB	MAKSIMIRSKA 89	TEL. 23 02 975
PRODAVAONICA 10	VELIKA GORICA	MAT. HRVATSKE 3	
PRODAVAONICA 11	ZAGREB - ODRA	VELIKA CESTA 44	TEL 62 62 167
PRODAVAONICA 12	ZAGREB - TRAVNO	B. MAGOVCA 21	TEL. 66 03 614 i 66 00 609
PRODAVAONICA 13	VELIKA GORICA	TRG S. RADIĆA 8	TEL. 62 53 000
PRODAVAONICA 16	ZAGREB - JARUN 2	PAKOŠTANSKA 5	TEL. 36 39 900
PRODAVAONICA 17	ZAGREB - TRŽNICA TREŠNJEVKA	TREŠNJEVAČKI TRG BB	TEL. 30 11 728
PRODAVAONICA 18	ZAGREB - TRŽNICA ŠPANSKO	D. CESARIĆA 71	TEL. 38 98 161

# KAMENITA VRATA



## **RIJEČI, GLAZBA & PJEVA: VLADIMIR RUKAVINA ARR. JOSIP CVITANOVIĆ**

**I.**  
JEDNO SVJETLO VJEČNO TINJA  
NUDI NAM U TUZI SPAS  
BUDI VJERU NAMA SVIMA  
ONO GORI TU ZA NAS  
VEĆ SE SPUŠTA NOĆ NAD GRADOM  
NA POČINAK SVI ĆE POĆ  
MAJKA BOŽJA TRAJNO BDIJE  
OBASJAVA TAMNU NOĆ

**REF.**  
SVI ĆRLIMO NA GORNJI GRAD  
MOLIT SE MAJČICI TAD  
NA KAMENITA VRATA  
GDJE KRALJICA ĆRVATA  
MOLI BOGA ZA NAS (2x)

**II.**  
POPUT NEKOG VJEČNOG SATA  
MOLIMO ZA SREĆU, SPAS  
MAJKO BOŽJA GRADSKIH VRATA  
OSLUĀNI NAM SRCA GLAS  
LJUBAV VJERU TI NAM DAJEŠ  
U SRCIMA VLADA ŽAR  
USLIŠAVAŠ MOLBE NAŠE  
UĀANJA NAM VJEĆNI DAR

**REF.**  
SVI ĆRLIMO NA GORNJI GRAD  
MOLIT SE MAJČICI TAD  
NA KAMENITA VRATA  
GDJE KRALJICA ĆRVATA  
MOLI BOGA ZA NAS (2x)

NA KAMENITA VRATA  
GDJE KRALJICA ĆRVATA  
MOLI BOGA ZA NAS, ZA NAS  
ZA NAS

# BILJEŠKA O AUTORU

*Dr. sc. Vladimir Rukavina*

*Zmaj Sv. Ksaverski*

*Areopagit*

*Opis djelovanja u Družbi "Braća Hrvatskoga Zmaja"*

## **A. DUŽNOSTI u DBHZ:**

1. Meštar blagajnik XI. Saziva;
2. Meštar rizničar XII. Saziva
3. Areopagit
4. Ljetopisac-snimatelj

## **B. PROJEKTI:**

1. Pokreće, organizira i prati izradu zmajskih značaka od 1993-1994. do danas;
2. U doba rata i poraća (1995.-2001) pokretač i glavni organizator svih akcija projekta „U susret Božiću“. Organizator posjete svih brigada gardijskih brigada Družbi. Tim projektom se je DRUŽBA direktno uključila u zbivanja Domovinskog obrambenog rata.  
U akcijama (koncerti, kazališne predstave, izrada plakata, donacije) tijekom 7 godina je skupljeno oko 500.000 tisuća Kuna. Novac je tijekom 7 godina uoči Božića na posebno organiziranim svečanostima predan neposredno u ruke 420-tero djece poginulih branitelja iz 7 Gardijskih brigada.  
Veliki doprinos uspješnosti i održanju projekta tijekom svih godina dali su tajnica Družbe gđa Mirjana Hostić i Meštar rizničar XIV. Saziva Mladen Ježić, Zmaj Dubravski.
3. Rezultat: Ratne zastave u Viteškoj dvorani. Izradio nosač zastava.
4. Tijekom ratnih i poratnih godina organizira posjet članova DRUŽBE Gardijskim brigadama izvan Zagreba: Split, Varaždin, Vukovar, Slavonski brod, Gospić, Petrinja, Osijek)
5. Autor knjige „U susret Božiću 1995-2001“;
6. Aktivni sudionik projekta „Hrvatskoj majci“ na Velikoj Erpenji.  
U razdoblju od 12. rujna do 12. studenog 1997. g. uz velikog meštra Jurja Kolarića, Zmaja Hrašćanskog od Sv. Jurja u Trnju, Meštra protonotara Milovana Petkovića, Zmaja Velikotaborskog II, Pročelnika zbora dobročinstva Igora Magića, Zmaja Gornjogradskog II. uređuje grobove, ekshumaciju i ukop zemnih ostataka Marije Briglević Petropoljske, majke Antuna Mihanovića Petropoljskog, Justine Kušević-Mihanović i Josipa Briglevića.
7. U sklopu rada Meštarskog zbora XIII. Saziva aktivno uključen u aktivnosti obnove starog Grada Ozlja.
8. Suorganizator i u suautor sa Velikom mešтром Zmajem Starovukovarskim i Zmajem Oriovačkim III. u Prigodnici „Družba Braća Hrvatskoga Zmaja“ 1905. - 2005.
9. Uz velikog meštra Zmaja Starovukovarskog suorganizator nabave i izrade svječnjaka, pehara, tanjura i obrednog štapa za zmajске obrede;
10. Povodom 100. godišnjice supokretač, organizator izrade zmajskih medalja, srebrnjaka i zlatnika.
11. Pokretač i organizator tradicionalnih božićnih domjenaka od 1995. godine.

12. Organizira i prati izradu Zmajskih diploma; posebice povodom godišnjica, primanja počasnih članova, zahvalnica i sl.
13. Povodom 100. godišnjice pokreće, organizira i prati snimanje filma o Družbi na Hrvatskoj televiziji. Nakon upornog nastojanja, jer je tijekom četiri godine realizacija filma sustavno sprečavana, film je konačno snimljen i pod naslovom „Mi smo četa ljutih zmaja“ prikazan u Zmajskoj Kuli 27. travnja 2008. g., a na Hrvatskoj televiziji 30. travnja 2008. godine, na 1. programu u sklopu dokumentarnih emisija u 15,30 sati.
14. Izrađuje DVD „Mi smo četa ljutih zmaja“ za potrebe promocije Družbe.
15. Povodom 100. godišnjice organizira i prati uređenje Zmajске kule;(soboslikarski, ličilački i parketerski radovi svih prostorija, djelomična zamjena vanjske stolarije, postava novih dekorativnih rasvjetnih tijela), u potpunosti uređenje i oprema potkrovlja u višenamjenski reprezentativni prostor (kompletno uređenje interijera, izgradnja novih sanitarija, uvođenje centralnog grijanja i klimatizacije, postava dekorativnih rasvjetnih tijela, izrada biblioteke i postava namještaja (stolova, kožnih stolica i kožnih garnitura za sjedenje).
16. Povodom 100. godišnjice organizira svečanu akademiju u Hrvatskom Glazbenom Zavodu;
17. Povodom 500. godišnjice rođenja Petra Zrinskog pokreće i suorganizira svečanu akademiju u Hrvatskom Glazbenom Zavodu.  
Za tu svečanost izradio nosač zastava (zastava Grada Zagreba, zastava Družbe, zastava R. Hrvatske).
18. Organizira i prati izradu Zmajskih zastava za potrebe Središnjice i Zmajskih stolova.
19. Preko 15. godina sustavno fotografira i prati sva zmajska zbivanja.
20. U duhu Zmajškoga bratva pokreće, organizira i prati izradu grba i logotipa Družbe “Braća Hrvatskoga Zmaja“ sukladno tradicijskim vrijednostima do 1940. g.
21. Izradio stolne zastave s grbom Družbe.

### **C. PRIZNANJA:**

#### **1. ZMAJSKA DIPLOMA**

U povodu 95. obljetnice osnutka i 10. obljetnice obnove zmajškog bratstva za zasluge i doprinose u promicanju i oživotvorenju svrhe i ciljeva Družbe, te za postignuća u mjetničkoj i dobrotvornoj djelatnosti zmajškoga bratstva.  
Dodijelio Meštarski zbor XI. saziva 21. lipnja 2000. godine.

#### **2. ZLATNA SPOMEN MEDALJA.**

U povodu 100. obljetnice osnutka i 15. obljetnice obnove zmajškog bratstva za uspješan rad i privrženost ciljevima i poslanju Družbe, te poseban doprinos u povodu proslave 100.obljetnice.  
Dodijelio Meštarski zbor XII. saziva 25. travnja 2006. godine.

# KAZALO

<i>Umjesto predgovora (autor)</i>	4
<b>KAMENITA VRATA</b>	5
Nastanak Kamenitih vrata	6
Pripreme za rušenje kamenitih vrata	14
Djelovanje Družbe „Braća Hrvatskoga Zmaja,,	15
Zabrana djelovanja i raspuštanje Družbe	19
Obnova Družbe	19
Zaključak	22
<b>STONE GATE</b>	23
Kamenita vrata – Genesis	23
Demolition preparations for the Kamenita Gate	26
Activity of "Braća Hrvatskoga Zmaja" Society	27
Society dismissal and formal denial	30
Society renewal	30
Conclusion	32
<b>SPONZORI:</b>	
Vindija d.d.	33
Mesnice Fiolić	35
<i>Kamenita vrata</i> (pjesma), autor: V. Rukavina	37
Bilješka o autoru	38

## UMJESTO PREDGOVORA

*Obzirom da je povijest stoljetne udruge DRUŽBE „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“ od osnivanja do danas usko vezana uz Kamenita vrata, skromnim zapisom osvrnut ću se na postanak i burnu povijest ove drevne građevine, a posebice na djelovanje DRUŽBE tijekom proteklih stotinu godina u očuvanju njezine cjelovitosti.*

*DRUŽBU „Braća Hrvatskoga Zmaja“, kao domoljubnu, nevladinu i neprofitnu kulturnu udругu osnovali su 16. studenoga 1905. povjesničar i arhivist Emilije Laszowski pl. Szeliga, prazmaj Brloški i Ozaljski, te književnik i bibliotekar Dr. Velimir Deželić, stariji, prazmaj Klokočki I.*

*U svojem jasno proklamiranom stavu, koji promiče kulturu i kulturnu baštinu Hrvata, DRUŽBA je dijelila burnu povijest hrvatskog zemljopisnog i političkog prostora. DRUŽBA je osnovana kao izrazito hrvatska kulturna udruга, potpuno slobodna od svake političke stranke, a zasnovana na domoljublju, iskrenom prijateljstvu i međusobnom poštivanju svih članova.*

*DRUŽBA promiče etičke i kulturne vrjednote hrvatskog naroda, jača narodnu svijest, oživljava uspomene na slavne događaje iz hrvatske povijesti i znamenite Hrvate, te čuva i obnavlja hrvatsku kulturnu baštinu.*

*Od početka djelovanja pa do današnjih dana DRUŽBA slijedi osnovnu zamisao svojih osnivača i predstavlja nepokolebljivu moralnu vertikalu hrvatskog društva. DRUŽBA je u razdoblju između dva svjetska rata izrasla u vodeću kulturnu i nacionalnu udругu u Hrvatskoj.*

*Bila je zabranjivana, prešućivana, rijetko protežirana, izložena raznim, kadšto i vrlo kontroverzним etiketiranjima.*

*U suvremenoj Hrvatskoj djelovanje DRUŽBE je obnovljeno. Njezino temeljno načelo: očuvanje hrvatske kulturne baštine, ostalo je isto kao i vrijeme njezina osnivanja.*

*Tijekom dugogodišnjeg djelovanja DRUŽBA je pokrenula i ostvarila niz izuzetnih projekata. Neke od njih spominjem u ovoj knjižici. Svakako među najvažnije ubrajam stoljetnu brigu oko Kamenitih vrata. Od 1907. godine do raspuštanja 1946. godine kao i nakon obnove 1991. do danas briga DRUŽBE „BRAĆA HRVATSKOGA ZMAJA“ za očuvanje i zaštitu Kamenitih vrata i Zmajске Kule ne sustaje!*

*DRUŽBA je ponosna jer je upornim stoljetnim djelovanjem uspjela budućim naraštajima hrvatske metropole očuvati Kamenita vrata i u njima opće-hrvatsko Marjansko svetište kapelicu Blažene djevice Marije od Kamenitih vrata, zaštitnice i čuvarice grada Zagreba.*

